

The Hebrew University of Jerusalem

Syllabus

Criminal Law - 62114

Last update 04-01-2024

HU Credits: 6

Degree/Cycle: 1st degree (Bachelor)

Responsible Department: Law

Academic year: 0

Semester: 2nd Semester

Teaching Languages: Hebrew

Campus: Mt. Scopus

Course/Module Coordinator: Dr. Leora Dahan Katz

Coordinator Email: leora.dahankatz@mail.huji.ac.il

Coordinator Office Hours: Mondays 12:00-13:00 (please schedule).

Teaching Staff:

Dr. Leora Dahan Katz

Course/Module description:

The course will cover basic principles of criminal law and liability, relevant criminal law doctrines and their application to Israeli Law.

Course/Module aims:

Learning the basic principles of the criminal law, the legal doctrines relevant for imposing criminal liability and the way they are applied, referencing critical and comparative perspectives.

Learning outcomes - On successful completion of this module, students should be able to:

Students will become familiar with the basic principles of the criminal law and relevant legal doctrines, will learn to assess and apply them and will acquire skills for critical thinking.

Attendance requirements(%):

100

Teaching arrangement and method of instruction: Lecture and discussion

Course/Module Content:

Aims and justifications of punishment; actus reus; mens rea; causation; homicide law reform; omissions; attempts liability; complicity; and criminal law defences.

Required Reading:

Students are required to read the judicial decisions and scholarly articles listed below prior to class. Items marked by an asterisk are facultative reading material.

1. מבוא לדיני עונשין: מושגים בסיסיים, רקע היסטורי, ומטרות הענישה הפלילית

- ע"פ 8641/12 סעד נ' מדינת ישראל, תק-על 2013 (3) 4312 (פסקה 18-28).
- רע"פ 3677/13 אלהרוש נ' מדינת ישראל, תק-על 2014 (4) 10003 (פסקה 14-35).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 20-3 (*).

- יורם רבין ויניב וואקי, "הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה: תמונת מצב והרהורים על העתיד לבוא" הפרקליט נב(ג) 413 (תשע"ג) (*).

2. היסוד הנפשי: מחשבה פלילית (עבירות התנהגות)

- ע"פ 3417/99 הר שפי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה (2) 735 (פסקה 26-43).
- ע"פ 5529/12 אהרון אוהב ציון נ' מדינת ישראל, תק-על 2014 (4) 4923 (פסקה 19-27 [חוו"ד השופטת חיות]); פסקה 1-5 [חוו"ד השופט הנדל].
- ע"פ 7704/13 יעקב מרגולין נ' מדינת ישראל, תק-על 2015 (4) 10360 (פסקה 37-38, 42-47).
- ע"פ 3870/20 בנימין דברה נ' מדינת ישראל, תק-על 2021 (3) 5729 (פסקה 5-7 [חוו"ד השופט הנדל]); פסקה 4-23 [חוו"ד השופטת ברק-ארז].
- ע"פ 8642/19 אמיר אל-הייב נ' מדינת ישראל (פסקה 86).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 383-407 (*).
- רות קנאי "המחשבה הפלילית הנדרשת לנסיבות העבירה" מחקר משפט יא 147 (1994) (*).
- יצחק קוגלר, "על דרישת המודעות כלפי הנסיבות בחלק הכללי החדש של חוק העונשין" פלילים ה (1) 149 (1996) (*).
- קרן שפירא-אטינגר "עצימת עיניים - סיפור של שועלים ועל יענים" ספר מנשה שאווה 625 (אהרון ברק ודניאל פרידמן עורכים, 2006) (*).
- רות קנאי "האומנם תמיד דין אחד לחושד וליודע? מחקרי משפט יב 433 (1995) (*).
- גיא בן דוד "חלל תודעת" כלפי נסיבות העבירה "דין ודברים ט 367 (2016) (*).
- שחר אלדר, "גיוון היסוד הנפשי בעבירה" עיוני משפט מא 455 (2019) (*).
- בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראלים, 161-166 (2020) (*).

3. היסוד הנפשי: מחשבה פלילית (עבירות תוצאה)

- ע"פ 456/99, 11/99 ויניצקי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (2) 145 (פסקה 6-9).
- ע"פ 9687/11 סאמח סיורי נ' מדינת ישראל, תק-על 2014 (4) 7059 (פסקה 2, 40).
- ע"פ 2566/14 אדוארד גלפונד נ' מדינת ישראל, תק-על 2016 (1) 8008 (פסקה 44-45, 48).
- ע"פ 10152/17 מדינת ישראל נ' ראמי ח'טיב, תק-על 2018 (2) 4956 (פסקה 14-16).
- ע"פ 3891/19 זוארץ נ' מדינת ישראל, תק-על 2020 (2) 5051 (פסקה 18-28).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 407-415, 447-449 (*).
- קרן שפירא-אטינגר "קלות הדעת במשפט הפלילי - האם יש משקל לדעת?" מחקרי משפט יד 179 (1997) (*).
- יצחק קוגלר, "שני מושגים של אדישות" עלי משפט ה 109 (2006) (*).

4. היסוד הנפשי: מחשבה פלילית (עבירות מטרה)

- ע"פ 217/04 אלקורעאן נ' מדינת ישראל, תק-על 2005 (2) 4050 (פסקה 7-11).
- ע"פ 99/14 מדינת ישראל נ' מליסרון בע"מ, תק-על 2014 (4) 12721 (פסקה נז-נח).
- רע"פ 9818/01 ביטון נ' סולטן, פ"ד נט (6) 554 (פסקה 19-31 [חוו"ד הנשיא ברק]).
- רע"פ 1703/17 פרח סאבק נ' אוסמה סייף, תק-על 2017 (2) 3262 (פסקה 8).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 416-421, 447-459 (*).
- גיל עשת, "הלכת הצפיות: יסודות של ודאות מול שיקול-דעת שיפוטי על רקע תיקון 39 לחוק העונשין" עלי משפט ג 617 (2003) (*).
- עמנואל גרוס "כלל הצפיות והלכת הצפיות במשפט הפלילי" ספר אליהו מצא (עורכים אהרן ברק, אילה פרוקצ'יה, שרון חנס, רענן גלעדי) 429 (2015) (*).
- בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, 149-160 (2020) (*).

5. היסוד הנפשי: מחשבה פלילית מועברת

- ע"פ 295/10 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(2) 11 (פסקה 70-77).

- חאלד גנאים ומרדכי קרמניצר "טעות בזהות והחטאת הפעולה" דין ודברים א 65 (תשס"ה) (*).
- שחר אלדר, "ביצוע רב-עברייני והחלפת אובייקט העבירה" משפטים מד 229 (תשע"ד) (*).

6. היסוד הנפשי והרפורמה בעבירות ההמתה

- ע"פ 2760/14 עדן אוהיון נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(4) 542 (פסקה 59-73).
- דנ"פ 1042/04 דוד ביטון נ' מדינת ישראל, תק-על 2006(4) 2221 (פסקה 13-15, 17-18, 20-28, 31-32, 46-47, 57-68).
- ע"פ 5446/99 מאיר אלימלך נ' מדינת ישראל, תק-על 2002(2) 66 (פסקה 9 [חו"ד השופט מצא]).
- ע"פ 746/14 יונתן בן הילו ימר נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(2) 9169 (פסקה 72-73, 94-104).
- ע"פ 55/20 ראיד רושורש נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(3) 2477 (פסקה 19).
- ע"פ 1888, 940/19 גרייב נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1) 7537 (פסקה 15-19).
- תפ"ח (חיפה) 30108-09-19 מ.י. נ' יאסין, תק-מח 2021(1) 33112 (פסקה 249-254).
- ע"פ 7229/20 מירזייב נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(4) 9438 (פסקה 34-35).
- ע"פ 8363/19 גרנות נ' מ.י., תק-על 2021(2) 11904 (פסקה 6, 11).
- ע"פ 1130/19 שוא נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1) 10602 (פסקה 27-31).
- ע"פ 7722/19 זרסנאי נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(2) 2520 (פסקה 17-20).
- ע"פ 4450/18 דיאב נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1) 13944 (פסקה 7).
- ע"פ 7162/19 ראש נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(1) 84 (פסקה 21).
- ע"פ 8470/19 בורובסקי נד מדינת ישראל, תק-על 2021(3) 9341 (פסקה 2).
- ע"פ 3308/17 ערפאת וחידי נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1), 1800 (פסקה 21-24 חו"ד השופט שטיין; פסקה 3-5 חו"ד השופט גרוסקופף).
- ע"פ 955/20 פלוני נ' מדינת ישראל (פסקה 33-34).
- ע"פ 3357, 3328/14 סמר אבו חאמד נ' מדינת ישראל, תק-על 2017(4) 9183 (פסקה 8-14).
- ע"פ 9232/18 טוטיקוב נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(4) 5042 (פסקה 7).
- ע"פ 1077/22 קאדר נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(2) 8201 (פסקה 14-21).
- ע"פ 6338/20 חיים נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(3) 1232 (פסקה 18-28).
- ע"פ 1213/21 מסרשה משה וואסה נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(3) 7825 (פסקה 13).
- ע"פ 5363/20 פרץ נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(3) 2052 (פסקה 24-31).
- ע"פ 640/21 סלמאן עאמר נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(3) 4400 (פסקה 3-5 [חו"ד השופט עמית]).

• ע"פ 8956/20 מרטינס חורחה מריו נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(2) 11345 (פסקה 34 [חוו"ד השופט אלרון] + הערותיו המשלימות של השופט גורסקופף).
ע"פ 7338/20 עמירם בן אוליאל נ' מדינת ישראל (פסקה 61-30).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 430-446, 462-464 (*).
- מרדכי קרמניצר וליאת לבנון "על היסוד של היעדר קנטור בהגדרת הכוונה תחילה בעקבות דנ"פ 1042/04 ביטון נ' מדינת ישראל" ספר דיויד וינר על משפט פלילי ואתיקה 547 (דרור ארד-אילון, יורם רבין ויניב ואקי עורכים, 2009) (*).
- דו"ח הצוות לבחינת יסודות עבירת ההמתה (2011) (*).
- מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים, הרפורמה בעבירות ההמתה [2019], לאור עקרונות המשפט ומחקר היסטורי והשוואתי (2020) (*).
- מרים גור אריה, "הרפורמה המוצעת לעבירות ההמתה במשפט הישראלי לאור עקרון האשמה" משפטים על אתר ה 1 (תשע"ג) (*).
- אוהד גורדון, "נוסחת הקנטור" משפטים מד 159 (2013) (*).
- אוהד גורדון, "רצח באדישות" ספר אדמונד לוי 391 (אלייקים רובינשטיין, אסתר חיות, יצחק עמית, אוהד גורדון עורכים, 2017) (*).
- יובל ליבדרו, "בין קדושת החיים לאשמה - על הרפורמה בעבירות ההמתה" הסניגור, 4-10, כרך 266 (מאי 2019) (*).
- אריה פטר, "רצח" בנסיבות חריגות בחומרתן: האם העמימות הכניעה את עקרון החוקיות" הסניגור, 13-4, כרך 269-270 (2019) (*).
- חווה דיין, "אם לא תהי" שלי - לא תהי": רצח נשים ותיקון מוצע לסעיף 301 לחוק העונשין" חוקים 205 (אוגוסט 2014) (*).
• מרים גור אריה, "הרפורמה בעבירות ההמתה: על מדרג עבירות ההמתה ועל רצח מתוך אדישות" 441 ספר יעקב וינרוט (גרשון גונטובניק, אבי וינרוט, חיים זיכרמן עורכים, 2021) (*).
- מרים גור אריה, "מה בין "סינרגיה בין מוח לבין תנועות גוף" לבין "כוונה", ומתי רצח אינו משקף "דרגת אשמה חמורה במיוחד" הסניגור, 4, כרך 276 (2020) (*).
- רוני רוזנברג, "קנטור מתמשך, מצוקה נפשית קשה והגנה עצמית - הרהורים בפרשת היילו" ספר עדנה ארבל (2022) (*).
- רוני רוזנברג, "בעקבות הרפורמה בעבירות ההמתה - הצעה לרציונל חדש לדוקטרינת הקנטור" מחקרי משפט לד (תשפ"ב) (*).
- רוני רוזנברג, "כבוד האדם כיסוד המכונן של דוקטרינת הקנטור", משפט ועסקים כד 1 (תשפ"א) (*).
- חאלד גנאים, "הרפורמה בעבירות ההמתה: מעבר מרצח שבצידו עונש מופחת להמתה בנסיבות של אחריות מופחתת - אך אין די בכך" מחקרי משפט 245 (תשפ"ב) (*).
7. היסוד הנפשי: רשלנות

• ע"פ 7832/00 בוריס יעקובוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(2) 534 (פסקה 10-13).
• דנ"פ 983/02 בוריס יעקובוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(4) 385 (פסקה 13 ו-20).
• ע"פ 7193/04 יקירביץ נ' מדינת ישראל, תק-על 2007(2) 734 (פסקה 52-65).
• רע"פ 1007/05, 1426 מדינת ישראל נ' דוד בוחבוט, תק-על 2008(3) 2988. ([חוו"ד השופט ג'ובראן, פסקה 12-37], [חוו"ד השופטת ברלינר במלואה], [חוו"ד השופטת פרוקציה, פסקה 1-23]).

• ע"פ (חיפה) 55290-03-21 שירום נ' מדינת ישראל (פסקה 12-15).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 483-500 (*).
- רות קנאי, "רשלנות כבסיס לאחריות פלילית: האם חל שינוי בעקבות תיקון 39?" מגמות בפלילים - לאחר עשור לתיקון 39 לחוק העונשין 245 (אלי לדרמן, קרן שפירא-אטינגר ושי לביא עורכים, 2010) (*).
- מרדכי קרמניצר, "על הרשלנות בפלילים - יסוד נפשי, יסוד עובדתי או שניהם גם יחד" משפטים כד 71 (1994) (*).
- אסף פורת, "אחריות פלילית בגין רשלנות - קשיים והצעות לפתרון" ספר אדמונד לוי 529 (אליקים רובינשטיין, אסתר חיות, יצחק עמית, אוהד גורדון עורכים, 2017) (*).
- בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, 173-186 (2019) (*).
- מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים, הרפורמה בעבירות ההמתה [2019], לאור עקרונות המשפט ומחקר היסטורי והשוואתי 447-477 (2020) (*).

8. אחריות קפידה

- רע"פ 1060/97 אלי בן עטר נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 327 (פסקה 6-10).
- רע"פ 2929/04 אוחנה נ' מדינת ישראל, תק-על 2006(2) 871 (פסקה 3-7).
- ע"פ 6377/18 מפעל מטמנות בע"מ מ.מ.מ. מאוחדים (1998) נ' מדינת ישראל (פסקה 12).
- ע"פ 4783/09 שולשטיין נ' רשות הגבלים העסקיים, תק-על 2010(3) 3635 (פסקה 19-34) (*).
- רע"פ 3515/12 מדינת ישראל נ' דוד שבתאי (פסקה 20-23, 36-39).
- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 503-521; כרך ב' 997-1018 (*).
- מרדכי קרמניצר "עקרון האשמה" מחקרי משפט יג 109 (1996) (*).
- מרים גור אריה "סטיות מעקרון האשמה - חוק העונשין (תיקון 39) (חלק מקדמי וחלק כללי) התשנ"ד - 1994" מחקרי משפט יג 129 (1996) (*).
- גיל שפטל, האחריות הקפידה במשפט הפלילי (2018) (*).

9. טעות בחוק הפלילי

- ע"פ 5672/05 טגר בע"מ נ' מדינת ישראל, תק-על 2007(4) 395 (פסקה 57-66).
- ע"פ 845/02 מדינת ישראל נ' תנובה מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בע"מ, תק-על 2007(4) 129 (פסקה 25-38).
- ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ (פסקה 179-183).
- ע"פ 3506/13 הבי נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(1) 1619 (פסקה 542-554).
- ע"פ 1672/06 בלילי נ' מדינת ישראל, תק-על 2008(1) 9222 (פסקה 12-16).
- ע"פ 207/20 אופיר נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(2) 3560 (פסקה 92-98).

- מרים גור אריה, "הסתמכות על עצה מוטעית של עורך דין - האם פוטרת מאחריות פלילית?" עלי משפט ב 54 (2002) (*).
- אלעד רום, טעות בחוק הפלילי (2015) (*).

10. היסוד העובדתי: הקשר הסיבתי

- דנ"פ 404/13 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(2) 1717 (פסקה 41-19).
- ע"פ 7832/00 יעקובוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(2) 534 (פסקה 12).
- ע"פ 418/77 ברדריאן נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(3) 3 (פסקה 9-12).
- ע"פ 9956/05 שי נ' מדינת ישראל, תק-על 2009(4) 2604 (פסקה 21-22).
- ע"פ 5184/14 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(3) 4345 (פסקה 61).
- ע"פ 149/15 מרואן מורה נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(4) 6478 (פסקה 33-35).
- ע"פ 6294/11, 6295, 6367 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2014(1) 11862 (פסקה 131-145).
- ע"פ 355, 140/10 פיסל חלילה נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(1) 3338 (פסקה 73-77).
- ע"פ 2685/17 מדינת ישראל נ' שלמה ניסים, תק-על 2017(3) 13819 (פסקה 10-12).
- ע"פ 1888, 940/19 גרייב נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1) 7537 (פסקה 11-13).
- ע"פ 5870/01 חסיין נ' מדינת ישראל (פסקה 17-24).
- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 296-329, כרך ב, 1113-1118 (*).
- יצחק קוגלר, תאוריה ומעשה בדיני עונשין: מבוא והיסוד העובדתי 349-578 (2020) (*).

11. היסוד העובדתי: המחדל

- רע"פ 3626/01 ויצמן נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 187 (פסקה 38, 44-52).
- ע"פ 6811/01 אחמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(1) 26 (פסקה 8-15).
- ע"פ 3821/08 שולומוב נ' מדינת ישראל, תק-על 2008(4) 2178 (פסקה 26-27).
- ע"פ 2247, 3164/10 שלום ימיני נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(1) 352 (פסקה 39-64).
- ע"פ 3583/20 פלוני נ' מדינת ישראל (פסקה 40-45).
- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 206-240 (*).
- מרדכי קרמניצר וראם שגב, "המחדל בדיני עונשין" ספר תמיר 197 (יוסף תמיר ואורה הירש עורכים 1999) (*).
- יצחק קוגלר "דרישת החובה לפעול בדיני המחדל הפלילי - הצדקת הדרישה, היקף תחולתה, והעיון הפורמלי של החובות לפעול" מחקרי משפט כ 201 (2003) (*).
- יצחק קוגלר "האם כל חיקוק המטיל חובה לפעול משמש מקור חובה לצורך הרשעה בעבירות-גרימה בגין התנהגות מחדלית?" מחקרי משפט כ 379 (2003) (*).
- רוני רוזנברג, בין מעשה למחדל במשפט הפלילי 215-263 (2014) (*).
- רוני רוזנברג, "ההבחנה בין מעשה למחדל במשפט הפלילי - לקראת תיאוריה חדשה" ספר מרדכי (מוטה) קרמניצר 541-579 (2017) (*).
- יצחק קוגלר, תאוריה ומעשה בדיני עונשין: מבוא והיסוד העובדתי 181-339 (2020) (*).

12. עבירת הניסיון

- ע"פ 9849/05 מדינת ישראל נ' ברואיר, תק-על 2006(4) 1894 (2006) (פסקה 6-8).
- ע"פ 5927/11 אבנר הררי ואח' נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(3) 7774 (פסקה 59-64).

- ע"פ 1599/08 לוינשטיין נ' מדינת ישראל, תק-על 2009(1) 2189 (פסקה 36-40).
- ע"פ 9511/01 קובקוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(2) 687 (פסקה 5).
- ע"פ 295/10 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(2) 11 (פסקה 66-68).
- רע"פ 5340/12, 6382/11 קאדריה נ' מדינת ישראל, תק-על 2013(2) 9414 (פסקה פז-צב).
- ע"פ 5767/14 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(2) 12081 (פסקה 35-69).
- ע"פ 1474/14 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(2) 4371 (פסקה 61-68).
- רע"פ 7560/01 התובע הצבאי הראשי נ' שובין פ"ד נט(3) 931 (2004) (פסקה 7-10).
- רע"פ 2220/16 רועי מור יוסף נ' התביעה הצבאית הראשית (פסקה 17-23).
- ע"פ 8449/17, 8551 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2019(2) 9577 (פסקה 36-48 + חוו"ד השופט מזוז).
- ע"פ 3806/16 ליאור בלטי נ' מדינת ישראל, תק-על 2019(2) 6350 (פסקה 110-104).
- ע"פ 1996/11 נחאל נ' מדינת ישראל, תק-על 2014(4), 12233 (פסקה 27-35).
- ע"פ 297/11 סעיד נ' מדינת ישראל, תק-על ע"פ 297/11(3) 2214 (פסקה 37-46).
- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 545-583(*).
- דן ביין "הערות לעבירת הניסיון לאור תיקון 39 לחוק העונשין" המשפט ג 297 (1996)(*)
- מרים גור אריה "על ההבחנה בין הכנה לבין ניסיון" משפטים לב 505 (2002)(*)
- רות קנאי, רוני רוזנברג, "הלכת הצפיות ועבירת הניסיון: הילכו שתיהן יחדיו?"
- ספר יעקב וינרוט 475 (גרשון גונטובניק, אבי וינרוט, חיים זיכרמן עורכים, 2021) (*).

13. דיני השותפות: המבצעים העיקריים

- ע"פ 2796/95 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3) 388 (פסקה 26-31).
- ע"פ 370/10, 3/10 רפי אוחנה נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(4) 11894 (פסקה 110-126).
- ע"פ 6365/12 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2013(4) 1009 (פסקה 10-18).
- תפ"ח (תל אביב-יפו) 1158/02 מדינת ישראל נ' ברגותי, תק-מח 2004(2) 3430.
- ע"פ 6292, 5706/11 רוני רון ומארי פיזם נ' מדינת ישראל, תק-על 2014(4) 10347 (פסקה 181-187).
- ע"פ 8328/17, 8388 זיאד ג'בר נ' מדינת ישראל, תק-על 2019(3) 4265 (פסקה 15, 23-24).
- ע"פ 2921/18 מדינת ישראל נ' אביב בצלאל, תק-על 2019(4) 2259.
- דנ"פ 269/21 טאלב נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(2) 8678 (פסקה 4-8).
- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 591-606, 640-664 (*).
- מרים גור אריה "צדדים לעבירה - תיקון 39 לחוק העונשין במבחן הפסיקה" מגמות בפלילים - עיונים בתורת האחריות הפלילית 83 (אלי לדרמן עורך) (2001) (*).
- רוני רוזנברג, "ביצוע בצוותא: רכיב התנהגותי, יסוד נפשי ורציונלים" ספר אדמונד לוי 657 (אליקים רובינשטיין, אסתר חיות, יצחק עמית, אוהד גורדון עורכים, 2017) (*).
- שאול כהן, "ביצוע בצוותא ברשלנות בעקבות ע"פ 6365/12 פלוני נ' מדינת ישראל" לח עיוני משפט 613 (2016) (*).
- 14. דיני השותפות: המשדל והמסייע

- ע"פ 320/99 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(3) 22 (פסקה 13-24).
- ע"פ 8469/99 אסקין נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 65 (פסקה 10-12).
- ע"פ 4770/14 רוסלאג'ב נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(4) 4879 (פסקה 30-52).

• ע"פ 7580/02 ג'אבר נ' מדינת ישראל, תק-על 2005(3) 3735 (פסקה 7-13).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 606-639(*).

- מרדכי קרמניצר ונעה אלשיך "מהלכת פוליאקוב ועד ימינו, התבוננות מן המשפט הבין-לאומי הפלילי" ספר אליהו מצא (עורכים אהרן ברק, אילה פרוקצ'יה, שרון חנס, רענן גלעדי) 399 (2015)(*)).

- יצחק קוגלר, "היסוד הנפשי הבסיסי של סיוע לעבירה" ספר מרדכי (מוטה) קרמניצר 415 (אריאל בנדור, חאלד גנאים, אילן סבן עורכים, 2017)(*)).

- הדר דנציג-רוזנברג, "הצדקות להפללת שותפים עקיפים: לקראת דוקטרינה מבוססת רציונלים" מו משפטים 5 (2017) (*).

- בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, 249-312 (2019)(*)).

15. דיני השותפות: נתונים עניינים ואישיים

• ע"פ 3164/10, 2247 שלום ימיני נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(1) 352.

• רע"פ 8288/09 מדר נ' מדינת ישראל, תק-על 2009(4) 2152.

• ע"פ 2929/02 מדינת ישראל נ' סבירסקי, תק-על 2003(2) 6 (פסקה 7).

• ע"פ 261/79 סורג'ון נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(1), 361, 362 (1979).

• Miriam Gur-Arye, "The Influence of Aggravating or Mitigating Personal Characteristics on the Liability of the Participants"

19 (Isr. L. Rev. 253 (1984

• רוני רוזנברג, "תחולת סעיף 34 לחוק העונשין על עבירת מחדל מסוג עושה מיוחד" ל מחקר משפט (2015).

• בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, 295-297 (2020).

16. דיני השותפות: האחריות הנגררת של השותפים לעבירות נוספות

• ע"פ 4424/98 סילגדו נ' מדינת ישראל, פ"ד נו (5) 529 (פסקה 12-17).

• ע"פ 5686/07 משה בסטיקאר נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(1) 2320 (פסקה 12-13, 16-17).

• ע"פ 10025/16 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2017(3) 7019 (פסקה 37-39).

• ע"פ 9687/09 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2013(1) 2528 (פסקה 21-25).

• ע"פ 3390/98 רוש נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(5) 871 (1999) (פסקה 8-9).

• ע"פ 2549/19 מדינת ישראל נ' זעאטרה, תק-על 2022(1) 3351 (פסקה 37-57).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך א, 664-678 (*).

- מרים גור אריה "השפעת 'המהפכה החוקתית' על המשפט הפלילי המהותי ובעקבות פסק הדין בפרשת סילגדו" ספר ברק - עיונים בעשייתו השיפוטית של אהרן ברק 325 (אייל זמיר, ברק מדינה וסיליה פסברג עורכים, תשס"ט) (*).

- דפנה נתניהו, "פטור עקב חרטה", עלי משפט, כרך ג, 145 (תשס"ג-תשס"ד).

17. קשירת קשר

• דנ"פ 6557/12 הררי נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(4) 999 (פסקה 7).

- ע"פ 2681/15 גדי בן שטרית נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(1) 7261 (פסקה 52-58).
- ע"פ 11068/08 מדינת ישראל נ' אמיר סנקר, תק-על 2010(3) 304 (פסקה 21).
- ע"פ 3338/99 פקוביץ נ' מדינת ישראל, תק-על 2000(4) 676 (פסקה 23-25).

18. חוק המאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003

- ע"פ 6785/09 זוארץ נ' מדינת ישראל, פ"ד סד(2) 751 (2011) (פסקה 57-67).
- ע"פ 9093/08 נאצר נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(4) 3096 (פסקה 13-21).
- ע"פ 2996/09 דבור נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(2) 11073 (פסקה כז-לז).
- ע"פ 3793/18 פלוני נ' מדינת ישראל (פסקה 35-38).
- ע"פ 7482/20 פלוני נ' מדינת ישראל תק-על 2021(3) 3502 (פסקה 33-38).

- שחר אלדר, "על היקפו של המונח "ארגון פשיעה" בחוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003" משפטים מב 183 (2012).(*)

- בועז סנג'רו, "תיקון 39 לחוק העונשין המבחן סבלנותן של רשויות האכיפה: חוק המאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003" מגמות בפלילים - עשור לתיקון 39 לחוק העונשין".(*)

19. האחריות הפלילית של תאגידים

- ע"פ 3027/90 חברת מודיעים בינוי ופיתוח בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 364.
- ת"פ (באר שבע) 34682-01-16 מדינת ישראל המשרד להגנת הסביבה נ' חברת קו צינור אילת אשקלון בע"מ (פסקה 374-381).
- אלי לדרמן, "אחריות פלילית של אורגנים ושל נושאי משרה בכירים אחרים בתאגיד" עיוני משפט (תשנ"ו-1996) (*).
- מיכל אגמון גונן, "התאגיד במשפט הפלילי - חישוב מסלול מחדש" ספר יורם דנציגר 65 (לימור זר-גוטמן, עידו באום עורכים, 2019) (*).

20. סייגים לאחריות פלילית - מבוא: ההבחנה בין הצדק לפטור

- בועז סנג'רו, ביקורת דיני העונשין הישראליים, 313-328 (2019).
- חאלד גנאים, "היסוד הנפשי של סייג מצדיק ושל סייג פוטר" משפט וממשל יז 519 (תשע"ו-2016).

21. סייגים לאחריות פלילית: העדר שליטה

- גמ"ר (ירושלים) 2148-06-19 מדינת ישראל נ' רוט, תק-של 2021(2) 18198.
- תפ"ח (מחוז-ת"א) 1021/05 מדינת ישראל נ' מאירי, תק-מח 2010(2) 4576.

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 731-742 (*).

22. סייגים לאחריות פלילית: אי שפיות הדעת

- ע"פ 8220/02 בורוכים נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(5) 724 (פסקה 5-6, 32-42).

• רע"פ 2675/13 וחנון נ' מדינת ישראל, תק-על 2015(1) 5483 (פסקה 9-3).
 • ע"פ 5266/05 זלנסקי נ' מדינת ישראל, תק-על 07(1) 2489 (2007) (פסקה 28-33).
 • ע"פ 8653, 8870/10 פלונית נ' מדינת ישראל, תק-על 2011(3) 1878 (פסקה 37-39).
 • ע"פ 6061/15 עמור נ' מדינת ישראל, תק-על 2016(4) 12110 (פסקה 9).
 • ע"פ 6570/16 אריה סופיצייב נ' מדינת ישראל תק-על 2016(4) 10658 (פסקה 41-43).
 • רע"פ 8601/15 איהאב אשקר נ' מדינת ישראל, תק-על 2017(2) 5408 (פסקה 2-4, 8-9).
 • רע"פ 966/17 סלאמה נ' מדינת ישראל, תק-על 2017(4) 12335 (פסקה 8).
 • ע"פ 9197/18 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(1) 3292 (פסקה 26-27).
 • ע"פ 3083/17 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2018(3) 5328 (פסקה 22-26).
 • ע"פ 4737/18 ברק נגר נ' מדינת ישראל, תק-על 2020(2), 4175 (פסקה 14-17).
 • ע"פ 2531/19 פלונית נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(2) 9189 (פסקה 7-14).
 • תפ"ח (מחוזי-ים) 38491-12-20 מדינת ישראל נ' שיינבאום, תק-מח 2022(2) 8351 (פסקה 29-35).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 743-770 (*).
 - עדי פרוש "משמעות הביטוי 'חסר יכולת של ממש' בתיקון 39 וגבולות האחריות הפלילית" מגמות בפלילים – לאחר עשור לתיקון 39 לחוק העונשין 367 (אלי לדרמן, קרן שפירא אתינגר ושי לביא עורכים, 2010) (*).
 - עדי פרוש "אי שפיות, היעדר שליטה וסעיף 34ח של חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), תשנ"ד-1994" עיוני משפט כא 139 (1998) (*).
 - עמנואל גרוס, "האם הגנת החוק הפלילי על הלקוי בנפשו מהווה איזון נכון וצודק בין ההתחשבות בנאשם ובין הגנת החברה?" ספר אדמונד לוי 425 (אליקים רובינשטיין, אסתר חיות, יצחק עמית, אוהד גורדון עורכים, 2017) (*).
 - מרדכי (מוטי) מרק "כיצד ראוי לקבוע משך צו אשפוז פסיכיאטרי במסלול הפלילי? מבט מבעד העדשה של תורת המשפט הטיפולי" ספר אליקים רובינשטיין, כרך ב, 1975 (תשפ"א) (*).

23. סייגים לאחריות פלילית: שכרות

• ע"פ 6679/04 סטקלר נ' מדינת ישראל, תק-על 2005(4) 2646 (פסקה 49-64).
 • ע"פ 7000/10 אליפדל נ' מדינת ישראל, תק-על 2012(4) 2470 (פסקה 24-27).
 • רע"פ 6382/11 קאדריה נ' מדינת ישראל, תק-על 2013(2) 9414 (פסקה עט-צד).
 • ע"פ 8965/18 מחאג'נה נ' מדינת ישראל, תק-על 2019(4) 3479 (פסקה 10-15).
 • ע"פ 7852/20 סאלח נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(3) 7781 (פסקה 2).
 • ע"פ 6193/20 בר-זכאי נ' מדינת ישראל, תק-על 2021(1) 5501 (פסקה 8-15).
 • ע"פ 3879/20 סלומון נ' מדינת ישראל, תק-על 2022(3) 7581 (פסקה 18-24).
 • ע"פ 10477/09 מובארק נ' מדינת ישראל, תק-על 2013(2) 1351 (פסקה 143-150).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 771-785 (*).
 - מרדכי קרמניצר "עקרון האשמה" מחקרי משפט יג 109 (1996) (*).
 - מרים גור אריה "שכרות בדיני העונשין" משפטים יג 183 (1983) (*).
 - מרים גור אריה "סטיות מעקרון האשמה – חוק העונשין (תיקון 39) (חלק מקדמי וחלק כללי) התשנ"ד – 1994" מחקרי משפט יג 129 (1996) (*).
 - אורנה אליגון דר ושרית שטיינברג, "אחריות פלילית של הלוקה בתסמונת רפואית מורכבת עם רקע של שימוש בסמים ואלכוהול: דליריום טרמנס כמקרה מבחן לתחולת סייגי אי-השפיות, היעדר השליטה והשכרות", עלי משפט 49 (תשע"ד) (*).

24. סייגים לאחריות פלילית: הגנה עצמית והגנה על בית המגורים

- ע"פ 6392/07 מדינת ישראל נ' יחזקאל, תק-על 2008 (2) 1083 (פסקה י"ג-ט"ז; ל"ב - מ"ט).
- ע"פ 20/04 אבי קליינר נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(6) 80 (פסקה 12-13).
- ע"פ 8133/09 שחר מזרחי נ' מדינת ישראל, תק-על 2010 (3) 5527 (פסקה 8-13).
- ת.פ. (ב"ש) 1010/07 שי דרומי נ' מדינת ישראל, תק-מח 2009 (3) 1842.
- ע"פ 1964/14 שימשילשווילי נ' מדינת ישראל, תק-על 2014 (3) 787 (פסקה 28-38).
- ע"פ 4784/13 ניר סומך נ' מדינת ישראל תק-על 2016 (1) 8234 (פסקה 160-191).
- ע"פ 5184/14 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2016 (3) 4345 (פסקה 63-81).
- ע"פ 735/12 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על ע"פ 735/12 (3) 7267 (פסקה 8-12).
- ע"פ 1717/10 ואיל אבו דבעאת נ' מדינת ישראל, תק-על 2019 (3) 5702 (פסקה 15).
- ע"פ 2648/18, 2681 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2020 (1) 12075 (פסקה 13-22).
- בג"ץ 5580/21 ביאדגה נ' היועמ"ש, תק-על 2022 (3) 1793 (פסקה 10-12).
- ע"פ 6168/20 מדינת ישראל נ' שמבה, תק-על 2022 (2) 8503 (פסקה 29-37).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 787-844 (*).
- שי עקיבא ווזנר, "הגנה עצמית, דרישת הנחיצות וחובת הנסיגה: בשולי פרשת שי דרומי" מחקרי משפט כז 315 (2011) (*).
- מרים גור אריה וגליה דאור, "הגנה מיוחדת לבית מגורים לבית עסק ולמשק חקלאי: סכנותיה ותחימת גבולותיה" משפט וממשל יג 141 (2010) (*).
- בועז סנג'רו "היהפך הצידוק לפטור של חסד? הגנת בית המגורים ('חוק דרומי' ופסק הדין בפרשת דרומי) כמקרה-מבחן לרציונל המצדיק הגנה עצמית ולהלכה הישראלית" משפט וממשל יג 93 (2010) (*).
- חאלד גנאים "היסוד הנפשי של סייג מצדיק ושל סייג פוטר" יז משפט וממשל 519 (2016) (*).
- בועז סנג'רו "הפעלת כוח שאינה במטרה להתגונן או להגן אינה הגנה עצמית מוצדקת - תשובה לחאלד גנאים" יז משפט וממשל 551 (2016) (*).
- יורם שחר, "הרבה הגנות מתות והגנה הורגת אחת" מתוך משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל - כשלים ואתגרים (אלון הראל, עורך) (2017) (*).

25. סייגים לאחריות פלילית: צורך

- רע"פ 1498/07 הרשברג נ' מדינת ישראל, תק-על 2007 (1) 3737.
- ע"פ (באר-שבע) 7297/05 מדינת ישראל הרשברג, תק-מח 2006 (2) 7674 (פסקה ג).
- בג"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד העינויים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג(4) 817 (פסקה

33-38).

• בג"ץ 5722/12 אבו גוש נ' היועמ"ש, תק-על 2017(4) 9660 (פסקה 40-48).

• בג"ץ 9018/17 פראס טביש נ' היועמ"ש (פסקה 58-66).

• רע"פ 6376/18 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על 2019(2) 8389 (פסקה 8).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 845-877 (*).

- מרדכי קרמניצר וראם שגב "הפעלת כוח בחקירות שירות-הביטחון הכללי - הרע במיעוטו?" משפט

וממשל ד 667 (1999) (*).

- מרדכי קרמניצר ויובל שני "האיסור המוחלט של עינויים ויחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל: ההיית או חלמתי חלום? - עמדתו של המשפט הישראלי בסוגיית שיטות החקירה המיוחדות" משפט ועסקים כה 1(תשע"ט-2019) (*).

- חאלד גנאים "כניסה למצב של צורך מצדיק או צורך פוטר בהתנהגות נשלטת ופסולה" ספר אור - קובץ מאמרים לכבודו של השופט תיאודור אור 569 (אהרן ברק, רון סוקול ועוד שחם עורכים, 2013) (*).

- Miriam Gur-Arye, "Legitimizing Brutality: Can the War against Terror Justify Brutality?" (2003)

26 . סייגים לאחריות פלילית: כורח

• ע"פ 7085/93 נג'אר נ' מדינת ישראל, פ"ד נא (4) 21 (1997) (פסקה 16-18).

• ע"פ 2130/95 בשיר נ' מדינת ישראל, פ"ד נא (3) 456 (פסקה ג).

• ע"פ 3920/00 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נז (2) 1 (2003) (פסקה 5-18).

• ע"פ 7075/03 אסתר אלון נ' מדינת ישראל, תק-על 2006(3) 1245 (פסקה 18-19).

• ע"פ 9020/14 מדינת ישראל נ' לילאנה מזרחי, תק-על 2015(3) 1501 (פסקה 14).

• ת"פ 9447-06-15 (בימ"ש שלום-ת"א) פרקליטות מחוז ת"א נ' סקורסקי (פסקה 9).

- רבין וואקי, דיני עונשין, כרך ב, 879-908 (*).

- מרים בן-פורת "על הגנת הצורך והכורח" עיוני משפט יד 211 (1989) (*).

- מרים גור-אריה, "התחשבות בדן הזר במשפט הפלילי: הגנת הכורח במשפט הפלילי הבין-לאומי כמקרה מבחן" ספר לבונטין 477-498 (2013).

27. סייגים לאחריות פלילית: זוטי דברים

• ע"פ 7829-03 מדינת ישראל נ' אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ, פ"ד ס (2) 120

(פסקה 22-26).

- ג'ודי ברודר, "תיחומו של סייג זוטי דברים לאור לשונו של סעיף 34 לחוק העונשין" כא מחקרי משפט 495 (2005) (*).

- איתן מגן, "זוטי דברים" - אך לאו מילתא דזוטרתא הפרקליט מג 38 (תשנ"ז) (*).

- מרים גור-אריה "חשיבות ההבחנה בין הגנות מצדיקות לבין הגנות פוטורות ככלי פרשני: פרשת

העינויים וההגנה של זוטי דברים כהמחשה" מגמות בפלילים לאחר עשור לתיקון 39 לחוק העונשין 401 (אליעזר לדרמן, קרן שפירא-אטינגר ושי לביא עורכים, 2010).

Additional Reading Material:

Grading Scheme:

Written / Oral / Practical Exam 85 %

Submission assignments during the semester: Exercises / Essays / Audits / Reports / Forum / Simulation / others 15 %

Additional information:

Students will be required to submit 2 written exercises (each 5%- 10% of the final grade, respectively), as well as additional required tasks (non-graded). Submission of all exercises is a pre-condition for being eligible to take the final exam.